

TERÖRLE MÜCADELEDEN DOĞAN
ZARARLARIN KARŞILANMASI HAKKINDA
KANUN TASARISI'NA İLİŞKİN

GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİMİZ

TOPLUM VE HUKUK ARAŞTIRMALARI VAKFI (TOHAV)
MAYIS 2004

A-) GİRİŞ:

Türkiye, KOB çerçevesinde hazırladığı “Ulusal Program”da uzun vadeli öncelikler içinde “Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması”na ilişkin düzenleme yapacağını taahhüt etmiştir.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) tarafından 2002 Mart ayında yayınlanan “**Türkiye’de Yerinden Edilen Kürt Nüfusun İnsani Koşulları**” başlıklı raporda Türkiye’ye “uluslar arası insani kuruluşların bölgeye girişine izin verilmesi”, “OHAL’in kaldırılması”, “insan hakları bağlamında en ciddi endişe konusu olan köy koruculuğu sisteminin lağvedilmesi”, “geri dönüşlere izin verilmesi”, “geri dönmek isteyenlere ‘köyümüzü PKK baskısıyla, terör nedeniyle boşalttık’ türünden dilekçeler imzalatılması” gibi uygulamalara son verilmesi ve “**yerinden edilenlerin maddi zararlarının tazmin edilmesi**” çağrısı yapılmıştır. Rapora göre, AKPM, Türkiye’den bazı isteklerde bulunmuştur. Bu isteklerden bazıları şöyle sıralanabilir; Köye dönüşe ilişkin program ve projelerin hazırlanmasına yerinden edilen kişilerin temsilcilerinin katılması; Türkiye’nin diğer bölgelerinde yaşamak isteyen yerinden edilmiş kişilerin (gündelik yaşama) entegre edilmesi ve zararlarının karşılanması için önlemler alınması.

Bakanlar Kurulunun 23 Haziran 2003 tarihli ve 2003/5930 sayılı kararıyla kabul edilip 24 Temmuz 2003 tarihli 25178 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar”da Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun Tasarısının 2004 yılında yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

Bu çerçeve içinde yapılan çalışmalar sonunda, çatışma ortamının yoğun olarak yaşandığı 19 Temmuz 1987 - 30 Kasım 2002 tarihleri arasında, terör nedeniyle veya terörle mücadele sırasında ya da terörle mücadele amacıyla alınan tedbirlerden zarar gören kişilerin zararlarının yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan idare tarafından sulh yoluyla karşılanmasını öngören bir taslak, 2003 yılının Ocak ayında Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanıp Başbakanlığa gönderilmişti.

AB’ye uyum çerçevesinde hazırlanan bu ilk tasarı taslağı kanımızca görüş ve önerilerin alınması amacıyla uzun bir süre Başbakanlıkta bekletilmişti. Özellikle baroların ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin bu tasarı taslağı hakkında görüş ve önerileri temelde dikkate alınmamış, sadece ilk taslakta yer alan geçici 1. madde “yasanın yürürlük tarihinin 10 yıl öncesine kadar uygulanması” yeniden düzenlenen tasarıya konulmamıştır. 2004 yılında yasalaşması öngörülen bu tasarı hükümet tarafından yeniden düzenlenerek TBMM Başkanlığı’na sunulmuştur.

B-) GENEL DEĞERLENDİRME:

Bilindiği üzere 19 Temmuz 1987 tarihinde Diyarbakır, Bingöl, Hakkari, Mardin ve Siirt illerinde Sıkıyönetim uygulamasının sona erdirilmesi ile birlikte 285 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ihdas edilmiş, aynı Kanun Hükmünde Kararname ile Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van İlleri Bölge Valiliği kapsamına alınarak bu illerde Olağanüstü Hal uygulamasına geçilmişti.

Başbakanlık onayı ile Adıyaman, Bitlis ve Muş İlleri aynı yasa uyarınca Mücavir il olarak tespit edilmişti. **6 Mayıs 1990** yılında Batman ve Şırnak'ın İl olmasıyla, Bölge Valiliği sorumluluk alanındaki İl sayısı (13)'e yükselmiştir. **19 Mart 1994** tarihinden itibaren Bitlis İli Olağanüstü Hal kapsamına alınırken, Elazığ İli Olağanüstü Hal kapsamından çıkarılarak mücavir İl olmuş, **19 Temmuz 1995** tarihinde ise, Adıyaman İli Mücavir İl olmaktan çıkarılmıştı. **30 Kasım 1996** tarihinde, Elazığ İli Mücavir İl kapsamından çıkarılırken, aynı tarihte Mardin İli mücavir İl kapsamına alınmıştı.

T.B.M.M.'nin 2 Ekim 1997 tarih ve 515 sayılı kararı ile Batman, Bingöl ve Bitlis illerinde **6 Ekim 1997** tarihinden itibaren OHAL uygulaması kaldırılmış ve bu iller Başbakanlık onayı ile mücavir il kapsamına alınmıştı.

30 Kasım 1999 tarihinde, Siirt ili mücavir il kapsamına alınmış, **30 Temmuz 2000** tarihinde de Van OHAL kapsamından çıkarılarak mücavir il statüsüne alınmıştır. **30 Temmuz 2002** tarihi itibarıyla de Hakkari ve Tunceli mücavir il kapsamına alınmış bulunmaktadır. Bakanlar Kurulu'nun 10 Haziran 2002 tarihli istemi ile TBMM'nin 19 Haziran 2002 tarihli 115. birleşiminde, 30 Temmuz 2002 tarihinden geçerli olmak üzere Olağanüstü Hal, son defa Diyarbakır ve Şırnak illerinde 4 ay daha uzatılmıştı.

10 Temmuz 1987 tarihinde 285 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlüğe giren ve 30 Kasım 2002 tarihinde sona eren OHAL'in yürürlükte kaldığı dönem boyunca resmi çevrelerce de kabul edilen "düşük yoğunluklu çatışma" yaşanmıştır. Bu dönem içerisinde bölgede yaşayan vatandaşlar (yaşam, mülkiyet, işkence) hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle AİHM'ne başvuru yapmıştır. AİHM bir dizi kararında zorunlu göç ettirme olayını uluslararası kayıtlara geçirmiş ve ihlal tespiti yapmıştır.

Bu dönem içerisinde TİHV'in verilerine göre yargısız infaz sonucu 1258 kişi, faili meçhul siyasi cinayet sonucu 1672 kişi, gözaltı ve cezaevlerinde 518 kişi öldürülmüş, 216 kişi kaybedilmiş, 552 kişi de mayın veya bomba patlaması sonucu yaşamını yitirmiştir.

1997 yılında TBMM tarafından oluşturulan Güneydoğuda Boşaltılan Köyler ve Göç Sorununu Araştırma Komisyonunun hazırladığı rapora göre, bölgede boşaltılan ve tahrip edilen yerleşim birimi (köy-mezra) sayısı 3428 civarındadır.

Türkiye'nin Güneydoğusunda 1990'lı yılların başlarında yoğunlaşan ve devam eden köy boşaltma ve zorla göç ettirme olgusu nedeniyle, yaklaşık 3400 yerleşim alanında 2 milyondan fazla nüfus kendi iradeleri ve denetimleri dışında yaşam alanlarını terk etmek zorunda bırakılmıştır.

C-) TASARININ DEĞERLENDİRİLMESİ:

MADDE 1-) Tasarının amaç başlıklı 1. maddesi "Bu Kanunun amacı, 19/7/1987 tarihi ile 30/11/2002 tarihi arasında olağanüstü hal ilan edilen illerde meydana gelen terör eylemleriyle veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan

kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.” Çok dar kapsamlı bir düzenlemeyi öngörmektedir.

Tasarının birinci maddesiyle sadece OHAL ilan edilen illerde meydana gelen zararların karşılanacağı öngörülmüştür. Bu haliyle tasarının öngörülen hedefi gerçekleştiremeyeceği kanısındayız. Bunun **mücavir illeri** de kapsamı gerekmektedir. Ayrıca OHAL’den kaynaklı olup da çatışma ortamı nedeniyle zarara uğrayan ancak OHAL ilan edilmeyen iller de mevcuttur. Düzenlemenin bu illeri de içine alarak genişletilmesi gerekmektedir.

Tasarının 1. maddesi genel gerekçeye de aykırıdır. Genel gerekçede “Kural olarak idarenin hukuki sorumluluğunun kusur esasına dayandığının, bu kuralın istisnası olarak idarenin önlemekle yükümlü halde önleyemediği birtakım zararların nedensellik bağı ve kusur koşulu aranmadan karşılanması gerekmektedir. Objektif sorumluluk anlayışına dayalı sosyal risk adı verilen bu ilke bilimsel ilke ve yargısal içtihatlarla da kabul edildiği” belirtilmiş olmasına rağmen tasarının 1. maddesinde çok katı bir nedensellik bağı aranması, idare hukukunun genel ilkelerinden biri olan kusursuz sorumluluk ilkesine aykırıdır. Bu ilke uyarınca idare, hakkaniyet, nesafet, kamu külfetleri karşısında eşitlik, olanak ve fırsat eşitliği ilkeleriyle açıklanan kusursuz sorumluluk ilkesine göre, idari işlem ve eylemleri nedeniyle bireylerin uğradıkları zararları hizmet kusuru olmasa da karşılamakla yükümlüdür. Dolayısıyla doğrudan bir nedensellik bağı bulunmadığı halde çatışma ortamının yarattığı olumsuzluklar da kişilerin zarara uğramasına sebebiyet verebilir. Bu da idarenin hukuki sorumluluğunu ortaya çıkarır.

Bu nedenle çok dar kapsamlı ve eksik olarak düzenlenen bu maddeye ilaveten, “(...) **Mücavir illerde ve OHAL kaynaklı olup çatışma ortamı nedeniyle zarara uğrayan OHAL ilan edilmeyen illerde** meydana gelen terör eylemleri, terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler veya **bu nedenle çatışma ortamından zarara uğrayan kişilerin**, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.” şeklinde düzenleme yapılması gerekmektedir.

MADDE 2-) Tasarının kapsam başlıklı 2. maddesinin 1. fıkrası “Bu Kanun, 19/7/1987 tarihi ile 30/11/2002 tarihi arasında olağanüstü hal ilan edilen illerde meydana gelen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1, 3 ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddî zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri” kapsadığını öngörmektedir.

Tasarının amaç başlıklı 1. maddesinde sunduğumuz öneri bu madde için de aynen geçerlidir. Bu nedenle bu fıkranın da yukarıda 1. maddedeki gibi düzenlenmesi gerekmektedir.

Tasarının 2. maddesinin 2. fıkrası birtakım zararları kapsam dışı bırakmıştır. Kapsam dışı tutulan bentler tasarının belki de en ağır hükümlerinden biridir. Kapsam dışı tutulan bu haller meydana gelen zararın mağdur kişiler üzerinde kalmasına yol açacaktır. Bu bentleri sırasıyla irdelersek;

a-) Devletçe arazi veya konut tahsisi suretiyle yahut başka bir şekilde karşılanan zararlar,

Bu bendin yasanın tamamen kapsamı dışında tutulması hakkaniyet ve nesafet ilkeleri ile bağdaşmaz. Bugüne kadarki uygulamadan bilinmektedir ki zararı karşılama adına üç beş torba çimento, briket veya birtakım ekonomik değer verilmesiyle zararın karşılandığının kabulü imkansızdır. Hal böyle iken mağdur olanların bir de yasanın kapsamı dışına itilmesi vatandaş-devlet kaynaşmasını pekiştirmekten uzaktır. Bu nedenle kapsam dışı tutma yerine **MAHSUP EDİLİR** şeklinde düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

b) Bir mahkeme kararı gereğince veya 8/1/1943 tarihli ve 4353 sayılı ‘Maliye Vekâleti Baş Hukuk Müşavirliğinin ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine, Devlet Dâvalarının Takibi Usullerine ve Merkez ve Vilâyetler Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun’un 30 ve 31 inci maddeleri gereğince karşılanan zararlar,

Bu bendi kapsam dışı tutma yerine karşılanan zararların **MAHSUP EDİLİR** şeklinde düzenlemeye gidilmesi hakkaniyete daha uygun olur.

c) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nce, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme’nin veya eki protokollerin ihlâl edildiği gerekçesiyle sözleşmenin 41. maddesine göre hükmedilen veya aynı sözleşme hükümleri uyarınca dostane çözüm yoluyla uzlaşılan tazminatın ödenmesi sonucunda karşılanan zararlar;

Bu bendi kapsam dışı tutma yerine AİHM tarafından ödenen tazminatların veya dostane çözüm yoluyla ödenen tazminatlardan **MAHSUP EDİLİR** şeklinde düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

d) Terör dışındaki ekonomik ve sosyal sebeplerle uğranılan zararlar ile güvenlik kaygıları dışında kendi istekleriyle buldukları yerleri terk edenlerin bu sebeple uğradıkları zararlar;

Terör dışındaki ekonomik ve sosyal sebeplerle uğranılan zararların kapsam dışı bırakılması oldukça kaygı vericidir. Çünkü çatışma ortamının yarattığı olumsuzlarla ekonomik ve sosyal yönden önemli ölçüde sarsılan vatandaşlar, bir şekilde kendi yerleşim birimlerini terk etmek zorunda kalarak çevre ilçe ve illere göçmüşlerdir. Örneğin bir dönem yayla yasağı gibi tedbirler sebebi ile yerleşim birimlerini ekonomik ve sosyal sebeplerle terk edenleri kapsam dışı bırakmak haksızlık olur.

TBMM tarafından oluşturulan Güneydoğuda Boşaltılan Köyler ve Göç Sorununu Araştırma Komisyonu’nun hazırladığı rapora göre, bölgede boşaltılan ve tahrip edilen yerleşim birimi (köy-mezra) sayısı 3428 civarındadır. Göç edenlerin sayısı iki milyon olarak tahmin edilmektedir. Ancak bu rakamı İçişleri Bakanlığı ve OHAL Valiliği kabul etmemektedir. Bu nedenle “Kendi istekleriyle buldukları yerleri terk edenlerin” bu sebeple uğradıkları zararların karşılanmaması her zaman için kötüye kullanılabilir. Zira Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi çerçevesinde köyleri yakılıp yıkılan boşaltılan kişilerin köye geri dönüş için valiliklere, kaymakamlıklara yaptıkları başvurularda, mağdurlara matbu formlar doldurulmaktadır. Valiler, her türlü tazminat haklarından vazgeçtiklerini belirten bir form imzalamayan veya köyü “kendi isteğimle boşalttım” ibaresini işaretlemeyenlerin başvuruları kabul edilmemiş ve köye geri dönüşleri sağlanamamıştır. Dolayısıyla bu şekilde köye geri dönmek için formları doldurmak zorunda bırakılan mağdurları yasa kapsamı dışına çıkarmak haksızlığa sebep olacak ve amaca hizmet etmeyecektir.

Bu nedenle 2. maddenin 2. fıkrasının “d” bendi tamamıyla tasarı metninden çıkarılmalıdır.

e) Kişilerin kendi kasıtları sonucunda oluşan zararlar,

f) 3713 sayılı Kanununun 1., 3. ve 4. maddeleri kapsamındaki suçlardan mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararlar;

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1., 3. ve 4. maddeleri kapsamındaki suçlardan mahkum olanların uğradığı zararlar tasarının kapsamı dışında değerlendirilmiş ve bu suçlardan dolayı haklarında ceza kovuşturması açılmış bulunanlar hakkında kovuşturma sonuçlanıncaya kadar bu kanuna göre işlem yapılmayacağı düzenlenmiştir. Taslağın bu bendinde öngörülen düzenleme öncelikle Anayasa'nın 10. maddesinde ifadesini bulan "kanun önünde eşitlik" ilkesine açıkça aykırıdır. Kaldı ki tasarının 2/2-e bendiyle kişilerin kendi kasıtları sonucunda oluşan zararların karşılanmayacağı fıkrası aynı amacı sağlayacağından bu bendin bütünüyle tasarıdan çıkarılması gerekmektedir.

Bu konuda yapılacak ilk itiraz, eğer ortada bir zarar var ise bu zararın "**eşitlik adaletine**" uygun olarak giderilmesi gerektiği olacaktır. **Bu suçları işleyenler ve işlemeyenler arasında birinin zararı diğerinden az olamayacağına göre ve sonuçta ihlal aynı mahiyette olduğu için zarar gideriminin her iki şekilde de uygulanması gerekmektedir. Aksi halde yasayla istenen hedefe ulaşılamayacağı gibi genel gerekçede belirtildiği üzere vatandaş-devlet kaynaşması sağlanamayacaktır.**

Bu nedenle "**f**" bendinin tamamıyla tasarıdan çıkarılması gerektiği düşüncesindeyiz.

MADDE 4-) Tasarının 4. maddesine göre, "Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'nca belirlenen bu kanun kapsamındaki illerde valinin görevlendireceği vali yardımcısının başkanlığında, Maliye, Bayındırlık ve İskân, Tarım ve Köyişleri, Sağlık ile Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları temsilcilerinden oluşan zarar tespit komisyonu kurulur. İş yoğunluğuna göre aynı ilde birden fazla komisyon oluşturulabilir."

Tasarının amaç ve kapsam başlıklı 1. ve 2. maddelerinde yasanın OHAL ilan edilen illerde uygulanacağı belirtilmişken bu madde ile Zarar Tespit Komisyonları'nın OHAL ilan edilmeyen illerde uygulanacağı anlamı çıkmaktadır. Tasarının 1. ve 2. maddelerinde belirttiğimiz gibi bunun mücavir illeri ve OHAL kaynaklı olup da çatışma ortamı nedeniyle zarara uğrayan ancak OHAL ilan edilmeyen illeri de kapsamı gerekmektedir. En önemlisi bu komisyonların kurulmadığı yerlerde kurulması için nereye başvurulacağı belirtilmemiştir. Bu eksikliklerin kargaşaya sebebiyet vermemesi açısından bu hususların düzenlenmesi gerektiği görüşünderiz.

Zarar Tespit Komisyonunun üyelerine bakıldığında hepsinin merkezden yönetim esasına göre oluşturulduğu kanaati doğmaktadır. Valinin vesayeti altındaki bu kurulun tarafsız ve objektif bir şekilde karar vermesi mümkün değildir.

Her şeyden önce zarar tespit komisyonlarında Baroların yer almaması büyük bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca bu konuda bilimsel çalışmaları ve deneyimleri bulunan sivil toplum örgütlerinin (TOHAV, İHD, TİHV, MAZLUM-DER, GÖÇ-DER) ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının zarar tespit komisyonlarına dahil edilmesi görüşünderiz.

Yasa bu kurullara, zararı tespit etmek ve sulhname tasarılarını hazırlama görevi vermiştir. Dolayısıyla bu kurullar tazminat hukuku, sorumluluk hukuku vb. konularında ve hukuki meseleler üzerinde değerlendirmeler yapmak durumundadır. **Bu nedenle kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan, hukukun üstünlüğünden ve insan haklarından ödün vermeyen Baroların ve diğer sivil toplum kuruluşlarının bu kurullara dahil edilmesi gerektiği görüşünderiz.**

MADDE 6-) Tasarının 6. maddesinin 2. fıkrasında “Komisyon zarar görenlere yapılacak her başvuru ile ilgili çalışmalarını başvuru tarihinden itibaren altı ay içinde tamamlamak zorundadır. Zorunlu hallerde bu süre vali tarafından üç ay daha uzatılabilir.” düzenlemesine yer verilmiştir.

Başvurunun sonuçlandırılması ile ilgili süre çok uzun bir süredir. Zira bunun anlaşmazlıkla sonuçlanması ve başvuru için hukuk yoluna başvurusu bunun da red edilmesi halinde AİHM’e gidebilmesi düşünüldüğünde öngörülen sürenin ayrı bir mağduriyete sebep olacağı kaçınılmazdır. Bu nedenle başvurunun sonuçlandırılmasının “ (...) **başvuru tarihinden üç ay içinde tamamlamak zorundadır. Zorunlu hallerde bu süre vali tarafından 1 ay daha uzatılabilir.**” şeklinde düzenlenmesi gerektiği görüşünderiz.

Ayrıca tasarının bundan önceki halinde yer alan “**Bu başvuru, nihai işlem sonucunun ilgiliye tebliğine kadar genel hükümlere göre idari başvuru ve idari dava açma sürelerini durdurur**” fıkrasının bu tasarıya ilave edilmesi gerekmektedir.

MADDE 7-) Tasarının 7. maddesi karşılanacak zararları üç bend halinde saymıştır. Bunlara ek olarak tasarının 1. maddesinde sunduğumuz öneri (**çatışma ortamından zarara uğrayan**) eklenmelidir.

MADDE 8-) Tasarının 8. maddesi “7. maddede belirtilen zararlar, zarar görenin beyanı, adli, idari ve askerî mercilerdeki bilgi ve belgeler göz önünde tutularak olayın oluş şekli ve zarar görenin aldığı tedbirlere göre hakkaniyete ve günün ekonomik koşullarına uygun biçimde Komisyon tarafından doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile belirlenir.” düzenlemesine yer vermiştir.

Zararın tespitinde zarar görenin beyanı, adli, idari ve askerî mercilerdeki bilgi ve belgelerin göz önünde tutulacağı öngörülmüştür. Ancak bazen yaşanan olayın özelliğine göre barolar ve çeşitli sivil toplum örgütleri de olayla ilgili raporlar hazırlamaktadırlar. Bu nedenle bu maddeye “ (...) **meslek örgütleri ve sivil toplum örgütlerindeki bilgi ve belgeler...**” ibaresinin eklenmesi gerektiği görüşünderiz.

Tasarıda zarar miktarı tespit edilirken “zarar görenin aldığı tedbirleri” de dikkate alarak zarar miktarının belirleneceği öngörülmektedir. Tasarıdan bu ibarenin (**zarar görenin aldığı tedbirler**) çıkarılması gerektiği görüşünderiz. Bu ibare genel gerekçede belirtilen “sosyal risk” ilkesiyle çelişmektedir. Zira kusursuz sorumluluk, her türlü kusurdan arındırılmış bir sorumluluğu ifade eder. Bu sorumluluk idarenin daha çok tehlike taşıyan etkinlikleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Yani zarar gören bu tedbirleri alsa da almasa da bu zarar gerçekleşecek idi ise ve ortada bir zarar varsa idarenin bu zararı karşılaması gerekmektedir. Ayrıca genel gerekçede belirtildiği gibi burada zarar görenler kendi kusur ve fiilleri sonucu değil, toplumun bir bireyi olarak zarar görmektedirler.

Bu nedenle “zarar görenin aldığı tedbirler” ibaresinin madde metninden çıkarılması gerektiği görüşünderiz.

MADDE 12-) Tasarının 12. maddesinin 2. fıkrası, “hak sahibinin sulhname tasarısını imzalamak üzere 20 gün içinde gelmesi veya yetkili bir temsilcisini göndermesini aksi takdirde sulhname tasarısını kabul etmemiş sayılacağını” şeklinde düzenlenmiştir. Burada öngörülen 20

günlük süre çok kısa bir süre olarak tespit edilmiştir. **Bu sürenin 1 ay olarak yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesindeyiz.**

Tasarının 12. maddesinin 4. fıkrası “Sulhname tasarısının kabul edilmemesi veya ikinci fıkraya göre kabul edilmemiş sayılması hâllerinde bir uyuşmazlık tutanağı düzenlenerek birer örneği ilgiliye ve Bakanlığa gönderilir.” düzenlemesine yer vermiştir. **Bu bende ek olarak; “zarar görenin davate icap ederek sulhname tasarısını kabul etmemesi halinde uyuşmazlık tutanağı düzenlenip bir defaya mahsus olmak üzere yeniden görüşülmek ve değerlendirmek üzere tarafsız olarak oluşturulmuş bir bilirkişi heyetine gönderilmesi” şeklinde bir düzenleme ilave edilebilirdi.**

MADDE 13-) Tasarının 13. maddesinin birinci fıkrası “**Sulhnamede belirlenen zararlar, sulhnamenin imzalanmasından sonra valinin onayı üzerine ifa tarzına göre Bakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten karşılanır.**” zararın karşılanmasını düzenlemektedir. Bu düzenleme zararın ödenebilmesini valinin onayı şartına bağlamaktadır. Bu da valinin sulhnameyi geri gönderme-veto etmesi hakkının olabileceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca sulhnamenin tarafların karşılıklı olarak imzalanmasından sonra zararın ne kadar bir süre içinde ödeneceği belirtilmemiştir. Bu nedenle bu maddenin **“Sulhnamede belirlenen zararlar, sulhnamenin imzalanmasından sonra 15 gün içinde onaylanmak üzere valinin onayına sunulur ve onaylanmasından itibaren 30 gün içinde ifa tarzına göre Bakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten karşılanır.”** şeklinde bir düzenlemeye gidilmesi gerektiği görüşünderiz.

Tasarının 13. maddesinin üçüncü fıkrası “**Devletin ödeme nedeniyle genel hükümlere göre sorumlular hakkında rücu hakkı saklıdır.**” düzenlemesine yer vermiş, 9. maddenin 5. fıkrasında ise “**Bu kanun kapsamındaki zararlardan dolayı, zarar gören kişilere gerçek veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından yapılan ödemeler sebebiyle Devlete rücu edilemez.**” hükmünü getirmiştir.

Devlet sorumlular hakkında rücu hakkını saklı tutarken gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerinin zarar görenlere yaptıkları ödemeler sebebiyle rücu hakkı tanımaması eşitsizliği ve adaletsizliği beraberinde getirir. Devletin sorumlular hakkında rücu hakkını saklı tutması, sorumluları yeniden cezalandırma sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu da yeni adaletsizliklere sebep olacaktır. **Yaşanan acıları sarma ve toplumsal barışa hizmet etme bağlamında bu fıkranın tamamıyla madde metninden çıkarılması gerekmektedir.**

D-) SONUÇ :

Türkiye KOB çerçevesinde hazırladığı “Ulusal Program”da uzun vadeli öncelikler içerisinde Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanmasına ilişkin düzenleme yapacağını taahhüt etmiştir. Ancak tasarı bu haliyle vatandaş-devlet kaynaşmasını artıracak, devlete olan güveni pekiştirecek ve toplumsal barışa önemli ölçüde katkıda bulunma niteliğine sahip değildir. Bu nedenle de tasarının sunulan öneri ve görüşlerle zenginleştirilip yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Öncelikle terör sebebiyle veya terörle mücadele sırasında yahut bu nedenle çatışma ortamından zarar görenlerin zararlarının parayla tazmin edilemeyecek acılara maruz kaldıklarının vurgulanması gerekmektedir. Bu nedenle yasa tasarısının amacına hizmet etmesi ve toplumsal barışa katkıda bulunması amacıyla;

1-) Terör sebebi veya terörle mücadele sırasında zarara uğrayan mağdurlar arasında bir ayırım yapmadan “eşitlik adaletine” uygun olarak tüm mağdurlara uygulanması ve bütün zararların karşılanması,

2-) Yasa tasarısının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ tarafından verilen tazminat miktarlarını haksız zenginleşme aracı olarak kullanılmasını önlemek amacıyla çıkarıldığı düşüncesinden vazgeçmek ve verilen tazminatların insan onuruna yakışır bir biçimde tespit edilmesi,

3-) Zarar Tespit Komisyonlarına özellikle Baroların ve konu ile ilgili çalışmaları bulunan sivil toplum örgütlerinin dahil edilmesi,

4-) Terör sebebiyle veya terörle mücadele sırasında zarara uğrayan kişilerin zararlarının objektif bir şekilde tespit edilmesi ve zarar miktarının hakkaniyete uygun olarak tespit edilmesi gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen gerekçelerle “Terör ve Terörle Mücadelen Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun Tasarı” ile görüş ve önerilerimizi Bakanlar Kurulunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekillerinin, Baroların, Kamu Kurumu Niteliğindeki Diğer Meslek Kuruluşlarının, Basının ve yüce kamu oyunun bilgilerine saygı ile sunarız.

TOPLUM VE HUKUK ARAŞTIRMALARI VAKFI (TOHAV)